

DANIEL POŻARSKI¹

DEFINICJA I ISTOTA FUNKCJONOWANIA POLSKICH SŁUŻB SPECJALNYCH

Kwestia bezpieczeństwa stanowi jedną z naczelných potrzeb człowieka, a w piramidzie Maslova znajduje się na drugim miejscu, zaraz za potrzebami fizjologicznymi, co wskazuje jak bardzo jest istotna dla każdego człowieka. Ponadto jest ona niezbędnym pierwiastkiem należytego funkcjonowania państwa, które — w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa zarówno wewnętrznego, jak i zewnętrznego — tworzy instytucje bezpieczeństwa. Głównym celem działalności każdego państwa są: dobro ogółu, zapewnienie bezpieczeństwa, ochrona własności i interesów narodu, a także poszczególnych jego członków. Według Ewy Olejniczak-Szałowskiej bezpieczeństwo i poczucie bezpieczeństwa to wartości, za których zapewnienie i ochronę odpowiedzialne jest przede wszystkim państwo.

Zadania państwa w obszarze bezpieczeństwa formułuje ustawa zasadnicza, wskazując podstawowe wartości podlegające ochronie oraz wyznaczając organy odpowiedzialne za ich zapewnienie². Zgodnie z Białą Księgą Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej system bezpieczeństwa narodowego (bezpieczeństwa państwa) „to całość sił (podmiotów), środków i zasobów przeznaczonych przez państwo do realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa, odpowiednio do tych zadań być zorganizowane, utrzymane i przygotowane.

¹ Kmdr inż. Daniel Pożarski — absolwent Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni, studiów podyplomowych w zakresie Prawa i Administracji na Uniwersytecie Warszawskim, studiów podyplomowych w zakresie Transportu i Logistyki na Uniwersytecie Gdańskim oraz studiów w zakresie rozpoznania armii obcych, w tym bezpieczeństwa w stosunkach międzynarodowych w Akademii Obrony Narodowej w Warszawie. Ukończył specjalistyczne szkolenie z zakresu terroryzmu kryminalnego, ochrony danych osobowych i informacji niejawnych. Absolwent szkolenia i kursu SIMC — współpracy cywilno-wojskowej w strefie działań bojowych. Jego działalność zawodowa ukierunkowana jest na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Współautor artykułów na temat terroryzmu, służb specjalnych i bezpieczeństwa państwa.

Adres do korespondencji: <daniel31@wp.pl>.

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (DzU z 1997 r., nr 78, poz. 483), art. 5, art. 126 i art. 146.

Coraz poważniejsze staje się zagrożenie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego, dlatego państwo, jako suweren bezpieczeństwa, tworzy różne instytucje mające je chronić i bronić. Szczególną, a zarazem bardzo nietypową i dość subtelną rolę w tym zakresie realizują służby specjalne, które są elementem systemu bezpieczeństwa państwa i można odnaleźć je praktycznie w całości realizowanych zadań w podsystemie operacyjnym, zarówno obronnym, jak i ochronnym.

Służby wywiadu i kontrwywiadu są kluczowym ogniwem w systemie bezpieczeństwa każdego państwa, odpowiadają za neutralizację określonej części zagrożeń, mogących naruszać interesy ogólnopaństwowe i ogólnospołeczne. Ponadto wypełniają fundamentalną rolę w państwowych procesach decyzyjnych, zdobywając, chroniąc, opracowując i analizując najistotniejsze informacje, a następnie przekazując je najważniejszym organom władzy państwowej. W oparciu o te informacje podejmowane mogą być trafne decyzje w państwie — często o decydującym znaczeniu — zwłaszcza w dziedzinie polityki zagranicznej, wewnętrznej, gospodarczej i bezpieczeństwa³. Zarówno polityce, jak i wojnie, towarzyszy działalność służb specjalnych. Polityka to nie tylko dyplomacja oraz działalność rządu i parlamentu, a sukcesy na polu walki to nie tylko siła militarna armii. W poważnym stopniu o skuteczności działań politycznych i wojskowych decydują efekty pracy służb specjalnych (wywiadu i kontrwywiadu)⁴. Wywiad wojskowy w każdym państwie kojarzy się zazwyczaj z pozytywną działalnością na rzecz bezpieczeństwa, wspieraniem polityki zagranicznej i wewnętrznej oraz uczestnictwem w przygotowaniach do ewentualnego odparcia obcej agresji⁵.

Podstawowym zadaniem służb specjalnych w procesie kształtowania polityki bezpieczeństwa jest dostarczanie uprawnionym podmiotom decyzyjnym (cywilnym i wojskowym) informacji o określonej ilości i jakości, w celu realizacji polityki wewnętrznej i zewnętrznej państwa. Rządzenie to proces podejmowania optymalnych decyzji na podstawie prawidłowego przetwarzania informacji. Służby specjalne, z uwagi na posiadane zasoby: osobowe, informacyjne i wyspecjalizowane komórki studyjno-analityczne mają za zadanie wyposażać organy władzy wykonawczej w taki zasób informacji, aby ich wykorzystanie przyniosło wymierne korzyści dla całości procesu decyzyjnego w zakresie utrzymania oraz podnoszenia szeroko pojętego bezpieczeństwa państwa. Biorąc powyższe pod uwagę — mimo, że nie posiadają uprawnień władczych, zgromadzona przez te instytucje wiedza sprawia, iż są czynnymi uczestnikami procesu decyzyjnego⁶.

³ A. Żebrowski, *Ewolucja polskich polskich służb specjalnych. Wybrane obszary walki informacyjnej (wywiad i kontrwywiad w latach 1989-2003)*, Kraków 2005, s. 194.

⁴ A. Misiuk, *Służby specjalne II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1998, s. 7.

⁵ A. Peplowski, *Wojna o tajemnice. W tajnej służbie II Rzeczypospolitej 1918-1944*, Kraków 2011, s. 5.

⁶ A. Żebrowski, *Ewolucja polskich...*, wyd. cyt., s. 194.

Szczególną rolę pełnią wojskowe służby specjalne, na podstawie uplasowania ich w strukturze systemu bezpieczeństwa państwa wykonują powierzone zadania z formalnego punktu widzenia tylko i wyłącznie w ramach podsystemu obronnego. Zachodzi jednak pytanie: czy tylko w tym podsystemie? Zważywszy na kwestie np. udziału Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w elemencie zarządzania kryzysowego — usuwania skutków klęsk żywiołowych, ratowania życia na morzu, czy np. oczyszczania terenu z materiałów wybuchowych i niewypałów — można zauważyć, iż zadania te wychodzą poza podsystem obronny i zasięgiem swojego działania dotyczą funkcjonowania instytucji na rzecz podsystemu ochronnego. Powyższe w konsekwencji powoduje, iż obszar działalności służb specjalnych wojskowych jest zdecydowanie szerszy. Służby cywilne, w przeciwieństwie do swoich partnerów wojskowych, uplasowane zostały w podsystemie ochronnym i nie ma w tym przypadku jakichkolwiek niejasności jak również wątpliwości⁷.

Niezależnie od ustroju państwa, nieodzownym warunkiem jego rozwoju jest zapewnienie bezpieczeństwa jego obywatelom. Zróżnicowane mogą być jedynie instrumenty służące realizacji tego celu. Zdecydowana większość państw na świecie — w ramach systemów bezpieczeństwa — powołuje i utrzymuje instytucje określane jako służby specjalne. Działalność tego typu podmiotów obejmuje najczęściej niejawnie działania ukierunkowane na zapewnienie wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa państwa. W Polsce funkcjonuje obecnie pięć instytucji, które określa się mianem służb specjalnych. Warto zatem przybliżyć ich specyfikę, zadania i kompetencje.

Definicja i istota funkcjonowania służb specjalnych

Podstawową funkcją służb specjalnych w organizacji państwowej jest gwarantowanie bezpieczeństwa (wewnętrznego i zewnętrznego) państwa jako całości oraz bezpieczeństwa obywateli⁸. Poszczególnym służbom przypisano we właściwych aktach prawnych określone funkcje i zadania, które sprowadzają się ogólnie do ochrony państwa przed zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Każda z istniejących w Polsce służb specjalnych, takich jak:

- Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW),
- Agencja Wywiadu (AW),
- Centralne Biuro Antykorupcyjne (CBA),
- Służba Wywiadu Wojskowego (SWW),

⁷ Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2014*, Warszawa 2014, s. 47–48.

⁸ K. Mordaszewski, *Proces kształtowania służb specjalnych w systemie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2009, nr 1, s. 49.

- Służba Kontrwywiadu Wojskowego (SKW).

niezależnie od profilu za najważniejsze w swojej działalności uważa, zachowanie maksimum tajności i poufności. Owa tajność jest często odbierana jako brak transparentności w ich działaniu, a co za tym idzie, jako mniejsza kontrola nad ich działalnością, sprawowana przez elity polityczne i tym samym państwo. Zaniepokojenie takim stanem rzeczy wyrażają często nie tylko politycy, ale także i obywatele.

Wielość oraz różnorodność definicji służb specjalnych wynika m.in. z faktu, że *de facto* w żadnym akcie prawnym nie istnieje formuła znormalizowana oraz usystematyzowana. W związku z tym wielu autorów zajmujących się tym zagadnieniem opracowywało definicje zgodnie z własnym przekonaniem, umiejętnością postrzegania opisywanych instytucji w kontekście prowadzonej analizy oraz oceny dokumentów ustawodawczych, na podstawie których instytucje te realizują swoje zadania. Ponadto, w ramach prowadzonego rozważania, na obecnym etapie nie należy także wykluczyć elementu wpływu okresu, w jakim dana definicja lub też próba zdefiniowania opisywanych instytucji była tworzona. Na przestrzeni ostatnich 30 lat (okresu państwa demokratycznego) funkcjonowania opisywanych organów bezpieczeństwa państwa, ich delegacje służbowe ewoluowały w zakresie merytoryczno-formalnym, na który miały wpływ kwestie kierunków rozwoju państwa, kierunków jego zainteresowania, rozwoju gospodarczego oraz sytuacji geopolitycznej i uwarunkowania funkcjonowania Polski w relacjach międzynarodowych.

Na podstawie dostępnej literatury wyszczególniono kilka prób zdefiniowania pojęcia służb specjalnych Encyklopedia Szpiegostwa wskazuje, iż jest to „zbiórcze określenie wszystkich służb wywiadowczych, cywilnych i wojskowych oraz innych służb bezpieczeństwa, których działalność odbiega od zwykłej praktyki policyjnej. Należą do nich m.in. wywiady i kontrwywiady wojskowe, specjalne jednostki antyterrorystyczne i do walki z narkomanią oraz służby bezpieczeństwa zajmujące się ochroną przedstawicieli państw, ważnych budynków (instytucje rządowe, przedstawicielstwa dyplomatyczne, lotniska, itp.), interesów ekonomicznych oraz specjalne formacje w ramach Policji”⁹.

Innym dość ciekawym ujęciem, które w sposób syntetyczny dąży do skategoryzowania pojęcia, czym są służby specjalne, jest definicja stworzona przez Sławomira Zalewskiego, według którego „pojęcie służby specjalne nie odnosi się do wszystkich służb prowadzących działalność niejawną na bazie działań operacyjno-rozpoznawczych, a jedynie tych, które realizują swoje zadania w sposób tradycyjny, wykonując zadania wywiadowcze lub kontrwywiadowcze”¹⁰.

Bardzo podobny opis (w zakresie tendencyjności ukierunkowanej na podniesienie rangi danej instytucji), do dotychczas wskazanych definicji pojęcia

⁹ K. Wojciechowski, *Encyklopedia szpiegostwa*, Warszawa 1995, s. 234.

¹⁰ S. Zalewski, *Służby specjalne w państwie demokratycznym*, Warszawa 2005, s. 13.

służby specjalne, można odnaleźć w publikacji dra hab. Bogusława Pačka, według którego przez pojęcie to należy rozumieć „wszystkie instytucje państwowe prowadzące czynności operacyjno-rozpoznawcze o niejawnym charakterze”¹¹.

Wobec istniejących sporów definicyjnych i niejasności, nawet w zakresie ustalenia cech wyróżniających służby specjalne, Tomasz Aleksandrowicz zdefiniował je jako „obejmujące jedynie te instytucje państwowe, których kompetencje dotyczą szeroko rozumianego bezpieczeństwa narodowego, które mają uprawnienia do prowadzenia działań operacyjno-rozpoznawczych (a więc — niejawnej działalności związanej m.in. z przetwarzaniem danych osobowych bez wiedzy osoby, której dane dotyczą) oraz mogą podejmować działania we wszystkich sytuacjach związanych z pojawieniem się zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa, nie tylko w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa”¹².

Należy jednak sobie zadać pytanie: czy ta definicja w pełni wyczerpuje problem? Zapewne nie — ponadto nie oddaje ducha tych instytucji oraz nie odnosi się do problemu całościowo. Niemniej jednak, w mojej ocenie, wyżej wskazana definicja najracjonalniej ujmuje kwestie charakterystycznych instytucji.

Obecnie istnieje pięć ustaw, które nie tylko powołują wspomniane już i wymieniane polskie służby specjalne, ale także określają wiele aspektów działalności tych instytucji, poczynając od zadań i uprawnień, form i sposobów wykonywanych czynności po zakresy współdziałania, a kończąc na sposobie uposażenia funkcjonariuszy. Ramy kompetencyjne wymienionych służb w oparciu o ustawy, a także wewnętrzne akty normatywne, są ściśle zaznaczone i kompatybilne ze sobą pod względem merytorycznym.

W kategorii służb specjalnych najczęściej umieszcza się wywiad i kontrwywiad danego państwa, jednakże od niedawna pojawił się piąty urząd, którego zadania w żaden sposób nie dotyczą wspomnianego obszaru, gdyż ukierunkowane są na czynności typowo śledcze i realizowanie głównie pod nadzorem organów prokuratorskich i sądowniczych. W przypadku podmiotów, których kierunki działania określone są w obszarze wywiadu i kontrwywiadu, ich działania realizowane są w głównej mierze sposobem niejawnym, oparte o czynności o charakterze operacyjno-rozpoznawczym. Tego typu określenie znajduje odzwierciedlenie w polskim porządku prawnym¹³, gdzie etymologii posiadanych uprawnień operacyjnych można doszukiwać się m.in. w ustawie o Policji.

W literaturze przedmiotu pojawia się ogólne przyporządkowanie zadań dla rozpatrywanych instytucji, wskazujące na to, że istotą działalności służb specjalnych jest gromadzenie oraz ochrona informacji

¹¹ B. Paček, *Osobowościowe uwarunkowania efektywności oficerów kontrwywiadu*, Warszawa 2013, s. 10.

¹² Tamże, s. 256.

¹³ Z. Grzegorowski, *Służby specjalne a bezpieczeństwo państwa polskiego*, Toruń 2013, s. 15.

o kluczowym znaczeniu dla bezpieczeństwa państwa w wymiarze wewnętrznym i zewnętrznym. W tym przypadku należy sobie zadać pytanie, jaką rolę w tym zakresie odgrywa najnowsza i najmłodsza w historii polskich służb tj. CBA.

Zadania służb specjalnych

Według zakresu wykonywanych czynności wynikających tylko i wyłącznie z delegacji służbowych, charakteryzowane służby dzieli się na dwie grupy: służby informacyjno-wywiadowcze oraz służby policyjno-prewencyjne¹⁴. Na tym etapie zasadnym byłoby rozszerzenie funkcjonalności tych grup i — w mojej ocenie — nowa próba zdefiniowania obszarów swojej relacji z państwem. W związku z tym służby można podzielić na:

- operacyjno-rozpoznawcze,
- dochodzeniowo-śledcze,
- analityczno-informacyjne,
- ochronno-obronne,
- prewencyjno-profilaktyczne.

Poddając ocenie oraz analizie dokumenty ustawowe wynika, iż głównym zadaniem służb wywiadowczych jest zbieranie i przetwarzanie cennych informacji dla bezpieczeństwa państwa poza jego granicami. Z kolei istotą działań o charakterze kontrwywiadowczym jest podejmowanie czynności mających na celu neutralizowanie działalności obcych służb wywiadowczych (ochrona i obrona). Działania wywiadu i kontrwywiadu mają zazwyczaj charakter operacji tajnych i specjalnych. Wywierają pośredni lub bezpośredni wpływ na przeciwnika, doprowadzając do osłabienia jego potencjału politycznego, ekonomicznego, militarnego, a także moralnego¹⁵. Jednakże poddając wnikliwej analizie wskazaną ocenę, zauważalna jest podzielność zdania w zakresie faktyczności realizowanych czynności, kwalifikowanych do operacji specjalnych. Biorąc pod uwagę różnorodność realizowanych zadań można przyjąć, iż służby specjalne realizują operacje specjalne w zakresie wywiadowczym oraz kontrwywiadowczym. Ponadto zważywszy na charakter działań i szerokość uprawnień posiadanych przez ABW oraz CBA w obszarze działań dochodzeniowo śledczych można w pełni stwierdzić, że tak jest. Tym, co odróżnia służby specjalne od innych instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe, jest zakres uprawnień. Szczególnie istotne są ich predyspozycje do wykonywania działań operacyjno-rozpoznawczych. Do służb specjalnych, oprócz wywiadu i kontrwywiadu, zalicza się także inne służby bezpieczeństwa, których działalność różni się od praktyki policyjnej. W praktyce wyróżnia

¹⁴ M. Paździor, B. Szmulik, *Instytucje bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2012, s. 121.

¹⁵ Z. Grzegorowski, *Służby specjalne...*, wyd. cyt., s. 122.

się służby specjalne cywilne i wojskowe, czego przykładem są rozwiązania ustrojowo-prawne zastosowane w Polsce.

Tabela nr 1

Wykaz form wykorzystywanych w czynnościach operacyjno-rozpoznawczych

Formy czynności operacyjno-rozpoznawczych	
Proste	Złożone
— wywiad,	— inwigilacja,
— obserwacja,	— sprawdzenie operacyjne,
— praca z osobowymi źródłami informacji,	— rozpracowanie operacyjne,
— korzystanie z danych ewidencji i zbiorów informacyjnych,	— kombinacja operacyjna,
— zakup niejawnie kontrolowany,	— infiltracja środowiska znajdującego się operacyjnym zainteresowaniu służb,
— przesyłka niejawnie kontrolowana,	— analiza operacyjna,
— pozyskiwanie danych osobowych w trybie niejawnym,	— tajne przeszukanie,
— kontrola operacyjna (kontrolowanie treści korespondencji, kontrolowanie zawartości przesyłek, stosowanie środków technicznych umożliwiających uzyskiwanie w sposób niejawni informacji i dowodów oraz ich utrwalanie, a w szczególności rozmów telefonicznych i innych informacji przekazywanych za pomocą sieci telekomunikacyjnych).	— tajne zatrzymanie,
	— gra operacyjna (wywiadowcza lub kontrwywiadowcza).

Źródło: A. Żebrowski, *Wywiad i kontrwywiad XXI wieku*, Lublin 2010, s. 256

Rola informacji w działaniach służb specjalnych

Szczególne kompetencje i uprawnienia służb specjalnych sprawiają, że są one istotnym instrumentem, mającym zapobiegać i zwalczać zagrożenia o różnorodnym charakterze. Zasadniczą rolę w działalności służb specjalnych odgrywają informacje, które należy traktować jako potencjał bojowy wywiadu i kontrwywiadu. Determinantem skuteczności służb specjalnych jest natomiast efektywność pozyskiwania i obróbki informacji. Współczesne środowisko bezpieczeństwa międzynarodowego sprawia, że informacja jest stawiana na równi z innymi zasobami, a nawet wyżej. Nie powinniśmy się bać używać jasnego przekazu, który — w przypadku informacji — jest bardzo istotnym towarem, mogącym mieć

bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo państwa oraz na jego byt. Należy pamiętać, że pozyskiwane przez służby specjalne informacje mają zasadniczy wpływ na procesy decyzyjne władzy państwowej¹⁶, dlatego tak ważne — z punktu widzenia odbiorcy tych informacji — jest jak największe ich uwiarygodnienie i weryfikacja źródła tych informacji.

Pozyskiwanie informacji przez służby specjalne odbywa się głównie poprzez rozpoznanie osobowe (agentura itp.) oraz techniczne (nasłuch, podsłuch, rozpoznanie satelitarne itp.). Wymienione metody mają głównie charakter nieoficjalny i niejawnny, jednak pozyskiwanie informacji odbywa się także przy wykorzystaniu tzw. białego wywiadu. Jego istotą jest wykorzystanie wszelkich możliwych i dostępnych informacji oraz wszelkich możliwych źródeł informacji. Działalność służb ma wówczas charakter analityczny, w przeciwieństwie do działań charakterze operacyjno-rozpoznawczym¹⁷. Warto zaznaczyć, że rodzime rozwiązania w zakresie funkcjonowania służb specjalnych czerpią wiele z dorobku innych państw, co z powodzeniem wykorzystano już na etapie tworzenia wywiadu i kontrwywiadu po odzyskaniu przez Polskę niepodległości.

Charakterystyka rodzajów służb specjalnych

Celem przybliżenia, czy też próby wyjaśnienia charakteru realizowanych zadań przez poszczególną służbę i ustalenia jej funkcjonalności dla systemu bezpieczeństwa państwa, a tym samym jej uplasowania w konkretnym podsystemie, należy przede wszystkim dokonać analizy oraz oceny zadań, jakie realizuje dana służba, a tym samym dokonać ustalenia: jaką rolę pełni ona dla podniesienia poziomu bezpieczeństwa i w jakiej sferze — obszarze wewnętrznym czy też zewnętrznym.

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego

Jest to służba specjalna, powołana do ochrony porządku konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej. Instytucja ta zajmuje się pozawojskowymi aspektami działalności, związanymi z ochroną informacji niejawnych, bezpieczeństwem wewnętrznym, teleinformatycznym czy ekonomicznym. Jest to służba specjalna, która podlega kontroli cywilnej. Działania ABW nadzoruje premier i kontroluje Sejm. Status, obowiązki i uprawnienia ABW określa ustawa z 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu¹⁸. Fundamentalny zakres zadań koncentruje się na ochronie bezpieczeństwa wewnętrznego państw i obywateli. Zadania tej

¹⁶ A. Żebrowski, *Wywiad i kontrwywiad XXI wieku*, Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie, Lublin 2010, s. 220–223.

¹⁷ Tamże, s. 226–228.

¹⁸ J. Cymerski, *Terroryzm a bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2013, s. 200.

instytucji określone zostały szczegółowo w art. 5 ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i należą do nich:

- Rozpoznawanie, zapobieganie i zwalczanie zagrożeń godzących w bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz jego porządek konstytucyjny, a w szczególności w suwerenność i międzynarodową pozycję, niepodległość i nienaruszalność jego terytorium, a także obronność państwa,
- Rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw:
 - terroryzmu, szpiegostwa, bezprawnego ujawnienia lub wykorzystania informacji niejawnych i innych przestępstw godzących w bezpieczeństwo państwa,
 - godzących w podstawy ekonomiczne państwa,
 - korupcji osób pełniących funkcje publiczne — jeśli może to godzić w bezpieczeństwo państwa,
 - w zakresie produkcji i obrotu towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa,
 - nielegalnego wytwarzania, posiadania i obrotu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi, bronią masowej zagłady oraz środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi w obrocie międzynarodowym oraz ściganie sprawców tych przestępstw,
- Realizowanie, w granicach swojej właściwości, zadań związanych z ochroną informacji niejawnych oraz wykonywanie funkcji krajowej władzy bezpieczeństwa, w zakresie ochrony informacji niejawnych w stosunkach międzynarodowych,
- Uzyskiwanie, analizowanie, przetwarzanie i przekazywanie właściwym organom informacji mogących mieć istotne znaczenie dla ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i jego porządku konstytucyjnego,
- Podejmowanie innych działań określonych w odrębnych ustawach i umowach międzynarodowych¹⁹.

Funkcjonariusze ABW swoje obowiązki wykonują m.in. poprzez uzyskiwanie, rozważanie i przetwarzanie informacji o zagrożeniach. Gotowe opracowania przekazywane są właściwym organom konstytucyjnym. ABW podejmuje także określone czynności na polecenie sądu lub prokuratora. Wypełniając swoje obowiązki korzysta z uprawnień operacyjnych oraz procesowych.

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego charakteryzuje się zasadą centralizacji, jednoosobowego kierownictwa, podległości służbowej oraz hierarchicznego podporządkowania. Centralizacja przejawia się podporządkowaniem agencji centralnemu organowi administracji rządowej, jakim jest szef ABW²⁰. Ustawodawca określił, że szef ABW w granicach swoich zadań wykonuje czynności operacyjno-rozpoznawcze i dochodzeniowo-śledcze — aby skutecznie rozpoznawać, zapobiegać i wykrywać przestępstwa

¹⁹ Ustawa z 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu, (DzU z 2018 r. poz. 2387 z późn. zm.).

²⁰ M. Paździor, B. Szmulik, *Instytucje bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2012, s. 143.

— a także analityczno-informacyjne w celu pozyskiwania znaczących informacji dla ochrony bezpieczeństwa państwa i jego porządku konstytucyjnego. Szef ABW jest centralnym organem administracji rządowej, działającym przy pomocy ABW, która jest urzędem administracji rządowej, podlegającym bezpośrednio prezesowi Rady Ministrów²¹.

W związku z doświadczeniami innych państw dotkniętych zamachami terrorystycznymi prezes Rady Ministrów podjął decyzję o podpisaniu zarządzenia, na mocy którego 19 września 2005 r. utworzono w ABW odrębny Departament Przeciwdziałania Terroryzmowi. Ponadto w roku 2009 powstało Centrum Antyterrorystyczne Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, które jest jednostką koordynacyjno-analityczną w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi i jego zwalczania.

Najważniejszą funkcją Centrum Antyterrorystycznego ABW jest koordynacja w zakresie analityczno-informacyjnym działań służb i instytucji uczestniczących w zabezpieczeniu Polski przed zagrożeniami ze strony terroryzmu. Centrum wypełnia tę funkcję poprzez realizację następujących zadań:

- wspomaganie procesów decyzyjnych w przypadku realnego zagrożenia atakiem terrorystycznym,
- koordynację współdziałania służb odpowiedzialnych za zwalczanie terroryzmu w zakresie działań operacyjno-rozpoznawczych,
- wykonywanie czynności analityczno-informacyjnych,
- udział w opracowywaniu i nowelizowaniu procedur reagowania kryzysowego na wypadek ataku oraz sporządzanie algorytmów działań przed zamachem. Centrum bierze czynny udział w działaniach analizujących skuteczność aktualnie wykorzystywanych schematów postępowania w sytuacjach kryzysowych,
- monitoring zagranicznych mediów sympatyzujących z terrorystami, wspomaganie po ewentualnym zamachu terrorystycznym działań służb i instytucji uczestniczących w ochronie antyterrorystycznej Polski. Zgodnie z ustawą o zarządzaniu kryzysowym szef ABW uczestniczy w realizacji czynności z zakresu likwidacji skutków zdarzeń o charakterze terrorystycznym, jako element wspierający ministra spraw wewnętrznych.

Agencja Wywiadu

Z bezpieczeństwem państwa nierozdzielnie związane jest bezpieczeństwo zewnętrzne, które możemy zidentyfikować jako stan braku zagrożenia pochodzącego ze źródeł zewnętrznych dla bezpieczeństwa, obronności, niepodległości i nienaruszalności terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz pozycji państwa na arenie międzynarodowej. Oczywistym jest, że działania narodowych służb specjalnych, odpowiedzialnych za bezpieczeństwo zewnętrzne państwa, mają zasadniczy wpływ na stan bezpieczeństwa

²¹ A. Misiuk, *Instytucjonalny system bezpieczeństwa państwa*, Warszawa 2013, s. 198.

wewnętrznego państwa. Kluczową rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa zewnętrznego Rzeczypospolitej odgrywa Agencja Wywiadu²².

Agencja ta jest urzędem administracji rządowej, właściwym w sprawach ochrony zewnętrznego bezpieczeństwa państwa i obsługującym szefa AW. Agencja Wywiadu działa zgodnie z jego zarządzeniami, decyzjami, rozkazami, wytycznymi i poleceniami oraz pod jego bezpośrednim kierownictwem. Służba ta odgrywa szczególną rolę w zapobieganiu zagrożeniom terrorystycznym w kwestii międzynarodowej. Zadaniem AW jest również monitoring i analiza działalności grup o charakterze ekstremistycznym, mogących stanowić potencjalne zagrożenie dla bezpieczeństwa Rzeczy Pospolitej, a także polskich obywateli i obiektów za granicą. Informacje uzyskane w ten sposób są gromadzone i przetwarzane, a następnie przekazywane kluczowym odbiorcom w państwie. Agencja aktywnie współpracuje również z krajowymi jednostkami, odpowiedzialnymi za zwalczanie i zapobieganie zagrożeniom terrorystycznym, zwłaszcza z Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Ministerstwem Obrony Narodowej (MON), Biurem Bezpieczeństwa Wewnętrznego (BBN), Służbą Wywiadu Wojskowego (SWW), Służbą Kontrywiadu Wojskowego (SKW), Strażą Graniczną (SG), Ministerstwem Spraw Zagranicznych (MSZ), Służbą Ochrony Państwa (SOP) oraz Policją. Służba ta bierze ponadto udział m.in. w pracach Międzyresortowego Zespołu ds. Zagrożeń Terrorystycznych, wynikających z przestępstw międzynarodowych grup przestępczości zorganizowanych. Działalność AW koncentruje się także na obszarze walki z przestępczością zorganizowaną o charakterze transnarodowym.

Agencja została powołana na podstawie ustawy z 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu, gdzie określono jej zadania. Zadania te służba realizuje poza granicami kraju, natomiast jej działalność na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej może być prowadzona tylko w ograniczonym zakresie mającym związek z jej zagraniczną działalnością²³.

Zgodnie z ustawą do zadań Agencji Wywiadu należy:

- uzyskiwanie, analizowanie, przetwarzanie i przekazywanie właściwym organom informacji mogących mieć istotne znaczenie dla bezpieczeństwa i międzynarodowej pozycji Rzeczypospolitej Polskiej oraz jej potencjału ekonomicznego i obronnego,
- rozpoznawanie i przeciwdziałanie zagrożeniom zewnętrznym godzącym w bezpieczeństwo, obronność, niepodległość i nienaruszalność terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- ochrona zagranicznych przedstawicielstw Rzeczypospolitej Polskiej i ich pracowników przed działaniami obcych służb specjalnych i innymi działaniami, mogącymi przynieść szkodę interesom Rzeczypospolitej Polskiej,
- zapewnienie ochrony kryptograficznej łączności z polskimi placówkami dyplomatycznymi i konsularnymi oraz poczty kurierskiej,

²² A. Miusiuk, *Administracja porządku i bezpieczeństwa publicznego. Zagadnienia prawno-ustrojowe*, Warszawa 2008, s. 153.

²³ M. Paździor, B. Szmulik, *Instytucje bezpieczeństwa...*, wyd. cyt., s. 147.

- rozpoznanie terroryzmu międzynarodowego, ekstremizmu oraz grup przestępczości zorganizowanej o charakterze transnarodowym,
- rozpoznanie obrotu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi w skali międzynarodowej, narkotykami i innymi substancjami oraz towarami, technologiami usługami o strategicznym znaczeniu dla bezpieczeństwa państwa, w tym również rozpoznawanie międzynarodowego obrotu bronią masowego rażenia i zagrożeń związanych z jej proliferacją oraz środków jej przenoszenia,
- rozpoznawanie i analizowanie zagrożeń występujących w rejonach napięć, konfliktów i kryzysów międzynarodowych, mających wpływ na bezpieczeństwo państwa, oraz podejmowanie działań mających na celu eliminowania tych zagrożeń,
- prowadzenie wywiadu elektronicznego,
- podejmowanie innych działań określonych w odrębnych ustawach i umowach międzynarodowych²⁴.

Podobnie jak struktura organizacyjna instytucji ABW, tak i Agencji Wywiadu oparta jest na zasadach jednoosobowego kierownictwa, centralizacji oraz podległości służbowej. Organem, pod który podlega AW jest szef Agencji Wywiadu — centralny organ administracji rządowej. Całą Agencją Wywiadu oraz jej indywidualną jednostką organizacyjną, zgodnie z zasadą jednoosobowego kierownictwa, kieruje wyłącznie jedna osoba, która jest właśnie szef AW, podległy bezpośrednio prezesowi Rady Ministrów²⁵.

Centralne Biuro Antykorupcyjne

Ze względu na stosowane metody o charakterze operacyjnym, Centralne Biuro Antykorupcyjne zaliczone zostało do służb specjalnych. Instytucja ta powstała na mocy ustawy z 9 czerwca 2006 r., jako służba specjalna do spraw zwalczania korupcji w życiu publicznym i gospodarczym, w szczególności w instytucjach państwowych i samorządowych, a także do zwalczania działalności godzącej w interesy ekonomiczne państwa. W celu prawidłowego i rzetelnego wyjaśnienia kwestii funkcjonowania opisywanej instytucji w sferze bezpieczeństwa państwa, zasadnym jest w pierwszej kolejności objaśnienie pojęcia korupcji. Korupcją, w rozumieniu ustawy, jest obiecywanie, proponowanie, wręczanie, żądanie, przyjmowanie przez jakąkolwiek osobę (bezpośrednio lub pośrednio) jakiegokolwiek nienależnej korzyści majątkowej, osobistej lub innej, dla niej samej lub jakiegokolwiek innej osoby lub przyjmowanie propozycji albo obietnicy takich korzyści w zamian za działanie tudzież zaniechanie działania w wykonywaniu funkcji publicznej bądź w toku działalności gospodarczej²⁶.

²⁴ Ustawa z 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (DzU z 2018 r., poz. 2387 z późn. zm.).

²⁵ M. Paździor, B. Szmulik, *Instytucje bezpieczeństwa...*, wyd. cyt., s. 149.

²⁶ A. Misiuk, *Administracja porządku...*, wyd. cyt., s. 148.

CBA działa na podstawie ustawy z 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (DzU z 2018 r. poz. 2104), która weszła w życie 24 lipca 2006 r. Zgodnie z właściwością określoną w ustawie, do zadań CBA należy:

- 1) rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw przeciwko:
 - a) działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego,
 - b) wymiarowi sprawiedliwości, wyborom i referendum, określonych w art. 250a, porządkowi publicznemu, określonym w art. 258, wiarygodności dokumentów, określonych w art. 270–273, mieniu, określonym w art. 286, obrotowi gospodarczemu, określonym w art. 296, 297 i 299, obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi, określonym w art. 310 ustawy Kodeks karny z 6 czerwca 1997 r., a także o których mowa w art. 585–592 ustawy Kodeks spółek handlowych z 15 września 2000 r. oraz określonym w art. 179–183 ustawy z 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi, jeżeli pozostają w związku z korupcją lub działalnością godzącą w interesy ekonomiczne państwa,
 - c) finansowaniu partii politycznych, określonych w art. 49d i 49f ustawy z 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych, jeżeli pozostają w związku z korupcją,
 - d) obowiązkom podatkowym i rozliczeniom z tytułu dotacji i subwencji, określonym w rozdz. 6 ustawy Kodeks karny skarbowy z 10 września 1999 r. (DzU nr 83, poz. 930 z późn. zm.), jeżeli pozostają w związku z korupcją lub działalnością godzącą w interesy ekonomiczne państwa oraz ściganie sprawców tych przestępstw,
 - e) zasadom rywalizacji sportowej, określonych w art. 46–48 ustawy z 25 czerwca 2010 r. o sporcie (DzU z 2018 r., poz. 1263 i 1669),
 - f) obrotowi lekami, środkami spożywczymi specjalnego przeznaczenia żywieniowego, wyrobami medycznymi określonymi w art. 54 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (DzU z 2017 r., poz. 1844 oraz z 2018 r., poz. 650, 697, 1515 i 1544);
- 1a) Ujawnianie mienia zagrożonego przypadkiem w związku z przestępstwami, o których mowa w pkt 1;
- 2) ujawnianie i przeciwdziałanie przypadkom nieprzestrzegania przepisów ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne;
- 3) Dokumentowanie podstaw i inicjowanie realizacji przepisów ustawy z 21 czerwca 1990 r. o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych;
- 4) Ujawnianie przypadków nieprzestrzegania procedur określonych przepisami prawa, podejmowanie i realizacji decyzji dotyczących: prywatyzacji i komercjalizacji, wsparcia finansowego, udzielania zamówień publicznych, rozporządzania mieniem jednostek lub przedsiębiorców, o których mowa w art. 1 ust. 4, oraz przyznawania koncesji, zezwoleń, zwolnień podmiotowych i przedmiotowych, ulg, preferencji, kontyngentów, plafonów, poręczeń i gwarancji kredytowych;

- 4a) Kontrola prawidłowości realizacji umów dotyczących partnerstwa publiczno-prywatnego;
- 4) Kontrola prawidłowości i prawdziwości oświadczeń majątkowych lub oświadczeń oprowadzeniu działalności gospodarczej osób pełniących funkcje publiczne, o których mowa w art. 115 § 19 ustawy z 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny, składanych na podstawie odrębnych przepisów;
- 5) Prowadzenie działalności analitycznej, dotyczącej zjawisk występujących w obszarze właściwości CBA oraz przedstawianie informacji w tym zakresie prezesowi Rady Ministrów, prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Sejmowi oraz Senatowi;
- 6) Podejmowanie innych działań, określonych przepisami prawa krajowego i międzynarodowego²⁷.

Najważniejszą osobą funkcyjną agencji jest szef CBA, który jako centralny organ administracji rządowej nadzorowany jest przez prezesa Rady Ministrów. Szefa CBA powołuje się na czteroletnią kadencję, a odwołuje go prezes Rady Ministrów, po zasięgnięciu opinii prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Kolegium do Spraw Służb Specjalnych oraz Sejmowej Komisji do Spraw Służb Specjalnych. Szef CBA odpowiada za koordynację działań o charakterze operacyjno-rozpoznawczym i informacyjno-analitycznym, podejmowane przez inne organy w zakresie zwalczania korupcji²⁸.

CBA zatrudnia łącznie ok. 1000 osób w poszczególnych delegaturach. W skład CBA wchodzi następujące jednostki organizacyjne:

1. Departament Operacyjno-Śledczy,
2. Departament Ochrony,
3. Departament Postępowania Kontrolnych,
4. Departament Analiz,
5. Biuro Techniki Operacyjnej,
6. Biuro Prawne,
7. Biuro Finansów,
8. Biuro Kadr i Szkolenia,
9. Biuro Logistyki,
10. Biuro Teleinformatyki,
11. Biuro Kontroli i Spraw Wewnętrznych,
12. Gabinet Szefa,
13. Zespół Audytu Wewnętrznego.

Poddając ocenie oraz analizie całość realizowanych zadań tylko i wyłącznie na bazie informacji zawartych w ustawie — kadra CBA realizuje zadania operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze, a także analityczno-informacyjne, prewencyjne oraz kontrolne. Patrząc na kwestie funkcjonowania Biura Kontroli i Spraw Wewnętrznych, pośrednio poprzez ochronę swojej kadry realizuje ono zadania ochronne wobec społeczeństwa.

²⁷ Ustawa z 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (DzU z 2018 r., poz. 2104 z późn. zm.), art. 2.

²⁸ A. Misiuk, *Administracja porządku...*, wyd. cyt., s. 152.

Służba Wywiadu Wojskowego

Z dniem 9 czerwca 2006 r. po likwidacji Wojskowych Służb Informacyjnych na mocy ustawy powołano wojskową służbę specjalną w postaci Służby Wywiadu Wojskowego która odpowiedzialna jest za ochronę przed zagrożeniami zewnętrznymi dla obronności państwa, bezpieczeństwa i zdolności bojowej Sił Zbrojnych RP oraz innych jednostek organizacyjnych, podległych lub nadzorowanych przez ministra obrony narodowej.

Zasadnicza działalność SWW jest realizowana poza granicami państwa polskiego. Funkcjonariusze oraz żołnierze wywiadu wojskowego mogą prowadzić operacje w kraju jedynie w związku z działalnością SWW poza granicami państwa i wyłącznie za pośrednictwem ABW i SKW²⁹.

Do ustawowych zadań Służby Wywiadu Wojskowego należy:

1. Uzyskiwanie, gromadzenie, analizowanie, przetwarzanie i przekazywanie właściwym organom informacji, mogących mieć istotne znaczenie dla:

- a) bezpieczeństwa potencjału obronnego Rzeczypospolitej Polskiej,
- b) bezpieczeństwa i zdolności bojowej Sił Zbrojnych (SZ) RP,
- c) warunków realizacji przez SZ RP, zadań poza granicami państwa.

2. Rozpoznawanie i przeciwdziałanie:

- a) militarnym zagrożeniom zewnętrznym godzącym w obronność Rzeczypospolitej Polskiej,
- b) zagrożeniom międzynarodowym terroryzmem.

3. Rozpoznanie obrotu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi w skali międzynarodowej, narkotykami i innymi substancjami oraz towarami, technologiami i usługami o strategicznym znaczeniu dla bezpieczeństwa państwa, w tym również rozpoznawanie międzynarodowego obrotu bronią masowego rażenia i zagrożeń związanych z jej proliferacją oraz środków jej przenoszenia.

4. Rozpoznanie i analizowanie zagrożeń, jakie mogą zmaterializować się w rejonach napięć, konfliktów i kryzysów międzynarodowych, które mogą negatywnie oddziaływać, na:

- a) obronność państwa oraz zdolność bojową SZ RP,
- b) na podejmowanie działań mających na celu eliminowanie tych zagrożeń.

5. Prowadzenie wywiadu elektronicznego na rzecz SZ RP oraz przedsięwzięć z zakresu kryptoanalizy i kryptografii.

6. Współdziałanie w organizowaniu polskich przedstawicielstw wojskowych za granicą.

7. Uczestniczenie w planowaniu i przeprowadzaniu kontroli realizacji umów międzynarodowych dotyczących rozbrojenia³⁰.

Służba Wywiadu Wojskowego podlega ministrowi obrony narodowej, z zastrzeżeniem określonych w ustawie uprawnień prezesa Rady Ministrów lub ministra koordynatora Służb Specjalnych. Jednocześnie SWW podlega kontroli Sejmowej. Szef SWW jest centralnym organem

²⁹ Tamże, s. 164.

³⁰ Ustawa z 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (DzU z 2018 r., poz. 1516), art. 6.

administracji rządowej, który powoływany i odwoływany jest wniosek ministra obrony narodowej oraz prezesa Rady Ministrów, po zasięgnięciu opinii prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz Kolegium do Spraw Służb Specjalnych i Sejmowej Komisji do Spraw Służb Specjalnych.

Szef Służby Wywiadu Wojskowego posiada kompetencje pozwalające na współpracę z właściwymi organami i służbami innych państw. Organizację SWW określa jego statut, który nadaje minister obrony narodowej, po uzyskaniu zgody prezesa Rady Ministrów. W celu zapewnienia bezpieczeństwa i zdolności bojowej jednostek wojskowych SZ RP realizujących zadania za granicą, w skład tych jednostek mogą wchodzić jednostki organizacyjne Służby Kontrwywiadu Wojskowego (SKW) tj.:

1. Gabinet szefa,
2. Departament I,
3. Departament II,
4. Departament III,
5. Biuro Finansów,
6. Biuro Ochrony i Osłony,
7. Biuro Administracyjno-Logistyczne,
8. Biuro Kadr,
9. Biuro Prawne,
10. Biuro Ewidencji i Archiwum,
11. Biuro Zagrożeń Globalnych,
12. Samodzielny audytor.

Aby zrealizować ustawowe zadania, funkcjonariusze SWW wykonują czynności operacyjno-rozpoznawcze, analityczno-informacyjne, szkoleniowo-instruktarzowe, a także czynności ochronne i prewencyjne, np. wobec wojsk własnych w rejonach Polskich Kontyngentów Wojskowych (PKW). W związku z wykonywaniem wymienionych czynności, funkcjonariusze oraz żołnierze Służby Wywiadu Wojskowego mają szerokie uprawnienia, które w ustawie określono bardzo lakonicznie, ze zrozumiałych względów³¹.

Służba Kontrwywiadu Wojskowego

Służbą specjalną, właściwą w sprawach ochrony przed zagrożeniami wewnętrznymi dla obronności Państwa, bezpieczeństwa i zdolności bojowej Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, oraz innych jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez ministra obrony narodowej jest Służba Kontrwywiadu Wojskowego³².

Służba ta podlega ministrowi obrony narodowej, z zastrzeżeniem określonych w ustawie uprawnień prezesa Rady Ministrów lub ministra koordynatora Służb Specjalnych. Jednocześnie podlega ona kontroli Sejmu. Szef SKW jest centralnym organem administracji rządowej. Powołuje

³¹ A. Misiuk, *Administracja porządku...*, wyd. cyt., s. 169.

³² Ustawa z 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (DzU z 2018 r., poz. 1516), art. 1.

go i odwołuje — na wniosek ministra obrony narodowej — prezes Rady Ministrów, po zasięgnięciu opinii prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz Kolegium do Spraw Służb Specjalnych i Sejmowej Komisji do Spraw Służb Specjalnych. Z kolei minister obrony narodowej, na wniosek szefa SKW powołuje i odwołuje jego zastępców, po zasięgnięciu opinii właściwych podmiotów³³.

Podstawowe zadania SKW zostały określone w art. 5 ustawy o SKW i SWW. Należą do nich:

- zwalczanie przestępstw,
- ochrona informacji niejawnych,
- ochrona wojska poza granicami kraju,
- analiza i zwalczanie zagrożeń,
- kontrwywiad radioelektroniczny oraz kryptografia i kryptoanaliza,
- kontrola umów międzynarodowych dotyczących rozbrojenia,
- ochrona badań naukowych³⁴.

Funkcjonariusze oraz żołnierze SKW uprawnieni są do wykonywania czynności o charakterze operacyjno-rozpoznawczym, analityczno-informacyjnym, ochronnym, a także kontrolnym. Należy sobie dodatkowo zadać pytanie, czy nie realizują też zadań obronnych.

W związku z wykonywaniem wymienionych czynności, funkcjonariusze oraz żołnierze kontrwywiadu wojskowego mają szerokie uprawnienia, zarówno typowe dla służb policyjnych, jak też służb specjalnych. Jeżeli podczas wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych, podejmowanych przez SKW w celu realizacji zadań, inne środki okazały się bezskuteczne albo zachodzi duże prawdopodobieństwo, że będą nieskuteczne lub nieprzydatne, sąd powszechny Wydział ds. Wojskowych właściwy do orzekania w przedmiotowej sprawie — na pisemny wniosek szefa SKW, złożony po uzyskaniu pisemnej zgody prokuratora generalnego — może, w drodze postanowienia, zarządzić kontrolę operacyjną, która jest prowadzona niejawnie³⁵.

Funkcjonariusze SKW są uprawnieni także do wykonywania specjalistycznych czynności określonych w ustawie i użycia broni palnej w uzasadnionych przypadkach. Działalność SKW stanowi element międzynarodowego systemu bezpieczeństwa. W celu gromadzenia, analizy i wymiany informacji o zagrożeniach dla bezpieczeństwa państwa SKW współpracuje z wieloma instytucjami krajowymi i zagranicznymi.

Podsumowanie

Konkludując całość wskazanych powyżej rozważań w zakresie ustawowych zadań i związanych z nimi funkcji służb specjalnych, można z całą

³³ A. Misiuk, *Administracja porządku...* wyd. cyt., s. 160.

³⁴ Ustawa z 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (DzU z 2018 r., poz. 1516), art. 5.

³⁵ A. Misiuk, *Administracja porządku...* wyd. cyt., s. 160.

stanowczością oraz pełnym zdecydowaniem stwierdzić, że zasadniczym elementem działania jest rozpoznawanie wszelkich zagrożeń mogących zagrozić sprawnemu funkcjonowaniu organizacji państwowej bez względu na umiejscowienie ich źródeł w zakresie zewnętrznym oraz wewnętrznym. Materializacja efektów pracy jest zawsze niewidoczna (instytucje te stoją w cieniu) jednakże zarówno ich siła, jak i potęga, tkwią nie w ilości, a w jakości posiadanej broni czy też innych środków pracy, ale przede wszystkim w posiadanej informacji, jej wartości oraz roli, jaką ona może odegrać na arenie państwa lub też w systemie bezpieczeństwa zewnętrznego bądź międzynarodowego.

Można przyjąć, że każda informacja jest ważna, w zależności od obszaru tematycznego jakiego dotyczy, a warta jest tyle, ile druga strona będzie chciała za nią zapłacić. Zaznaczyć należy, że dzięki dobrze uplasowanym aktywom wygrywano wojny, ustalano porządek świata itp. — na pewno każdorazowo informacja ma wpływ na proces decyzyjny szczebla strategicznego, operacyjnego oraz taktycznego w systemie obronnym oraz na szczeblu administracji rządowej oraz administracji samorządowej w podsystemie ochronnym. Posiadanie odpowiedniej wiedzy — zweryfikowanej, potwierdzonej i wiarygodnej — jest czynnikiem podstawowym oraz wymaganym do sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania państwa, a w tym jego systemu bezpieczeństwa, a także podejmowania innych skutecznych działań zmierzających do neutralizacji, mogących wystąpić zagrożeń dla systemu bezpieczeństwa. Neutralizacja ewentualnych zagrożeń jest materializacją działań służb specjalnych, inaczej nazywanych tajnymi. Wskazując na uzyskiwanie informacji wyprzedzających (co świadczy o skuteczności działania danej służby specjalnej), pozwala to na zastosowanie elementu planowania i przeprowadzenia działań w kierunku uniemożliwienia zachwiania systemem bezpieczeństwa państwa. Rozpoznanie i przeciwdziałanie zagrożeniom materializuje się także w funkcjach informacyjnej i kontrolno-ochronnej, realizowanych przy pomocy działań operacyjno-rozpoznawczych i analityczno-informacyjnych. Podstawową rolę służb specjalnych w systemie wydają się być działania prewencyjne, mające na celu niedopuszczenie do materializacji zagrożeń lub minimalizację ich skutków. Czynności prowadzące do poznania zamiarów przeciwnika (rozpoznania) pozwalają na podjęcie kroków wyprzedzających, mogących uniemożliwić działanie wrogich podmiotów, a tym samym na wprowadzenie swojego porządku.

Słowa kluczowe: służby specjalne, charakterystyka, definicje, zadania, działania, podstawy prawne

Streszczenie: W treści przedstawionego artykułu podjęto próbę usystematyzowania oraz scharakteryzowania polskich służb specjalnych. Kwestia dotycząca działalności przedmiotowych instytucji nie należy do łatwych i przyjemnych w treści swych działań.

Zajmując się problematyką dotyczącą tylko i wyłącznie służb specjalnych jest nie lada wyzwaniem. Działalność służb specjalnych to materia dość wrażliwa, mało wdzięczna oraz należąca do zadań tzw. zbioru otwartego. Rola oraz funkcje, jakie pełnią w systemie bezpieczeństwa opisane poniżej instytucje, są bardzo ważne — można byłoby rzec, że nawet są elementem nie zastępowalnym. Ich specyfika, obszar działania i niekonwencjonalność w realizacji działań są elementem wyróżniającym je spośród wszystkich instytucji systemu bezpieczeństwa państwa. Charakteryzowane instytucje zajmują swoje miejsce w systemie operacyjnym, będącym częścią systemu bezpieczeństwa państwa. Służby specjalne występują w systemie obronnym oraz ochronnym. Przenikają się w swoich właściwościach, wielokrotnie współdziałają, wymieniają się informacjami, wspierają oraz pomagają sobie nawzajem. Pomimo swojego wyróżnika, służby specjalne nie tylko realizują zadania *stricte* związane z bezpieczeństwa państwa, ale także wykonują szereg istotnych zadań w świetle uwarunkowań międzynarodowych. Dlatego też w zakresie aktualnego artykułu dążono do omówienia kwestii związanych z działalnością wskazanych instytucji w zakresie legislacyjnym.

Keywords: special services, characteristics, definitions, tasks, activities, legal bases

Summary: The content of the presented article attempts to systematize and characterize Polish special services. The issue of the activities of the institutions in question is not easy and pleasant in the content of its activities. When dealing with issues related only to special services, it is quite a challenge. The activities of special services are sensitive enough, little grateful and belonging to the so-called tasks. open set. The role and functions of the institutions described below are very important in the security system — it could even be said that they are even substitutable. Their specificity, area of operation and unconventionality in the implementation of activities are an element that distinguishes them from all institutions of the state security system. Characterized institutions take their place in the operating system, which is part of the state security system. Special services are in the defense and protection system. They intersect in their properties, they interact many times, exchange information, support and help each other. Despite their distinguishing feature, the special services not only carry out tasks strictly related to state security, but also perform a number of important tasks in the light of international conditions. Therefore, in the scope of the current article, the issues related to the activities of the indicated institutions in the field of legislation were sought.